

Sygn. akt VI A Ca 1550/12

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 maja 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący - Sędzia SA – Regina Owczarek-Jędrasik

Sędzia SA – Urszula Wiercińska (spr.)

Sędzia SO del. – Małgorzata Borkowska

Protokolant: sekr. sądowy Katarzyna Kędzierska

po rozpoznaniu w dniu 21 maja 2013 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa Agencji (...) w W.

przeciwko M. B. (2)

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 14 sierpnia 2012 r.

sygn. akt III C 282/11

I. oddala apelację;

II. zasądza od powoda na rzecz pozwanej kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa prawnego za drugą instancję.

Sygn. akt VI A Ca 1550/12

UZASADNIENIE

Powódka Agencja (...) w W. wniosła o zasądzenie od M. B. (2) kwoty 120.261,41 zł wraz z ustawowymi odsetkami naliczonymi na dzień 31 października 2010 r. w kwocie 87.460 zł oraz dalszymi odsetkami od kwoty głównej od dnia 1 listopada 2010 r. do dnia zapłaty oraz zasądzenie kosztów postępowania.

Pozwana M. B. (2) wniosła o oddalenie powództwa.

Wyrokiem z dnia 14 sierpnia 2012 r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił powództwo oraz postanowił o kosztach procesu.

Powyższe rozstrzygnięcie zostało oparte o następujące ustalenia faktyczne i rozważania.

W dniu 11 maja 2004 r. powódka zawarła z pozwaną umowę nr (...), na podstawie której powodowa Agencja zobowiązała się do udzielenia pozwanej pomocy finansowej na pokrycie kosztów wykonywanej w 2004 r. działalności polegającej na zbiorze zwłok zwierzęcych bydła, owiec, kóz i świń lub ich części oraz transporcie do zakładu pośredniego odpowiedniej kategorii. Pomoc finansowa ze strony Agencji miała stanowić zwrot części kosztów poniesionych przez pozwaną na działalność w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2004 r. i ustalona została na kwotę 89.764,15 zł, jednak nie więcej, niż 98% faktycznie poniesionych kosztów. Aneks nr (...) do w/w umowy kwota pomocy zwiększona została do kwoty 130.328,22 zł. Na podstawie składanych przez pozwaną co miesiąc wniosków powódka wypłaciła kwotę 120.261,41 zł.

Z § 8 umowy wynikało, iż podmiot traci prawo do pomocy finansowej, a otrzymaną zobowiązuje się zwrócić Agencji w całości, jeżeli wystąpi co najmniej jeden z przypadków wymienionych w tym przepisie, w tym brak udokumentowania kosztów działalności. W takim przypadku, stosownie do § 9 w/w umowy Agencja wypowiada umowę ze skutkiem natychmiastowym i wzywa podmiot do zwrotu otrzymanej pomocy wraz z odsetkami ustawowymi od daty przekazania pomocy.

W dniach 19 stycznia i 2 lutego 2010 r. na zlecenie powódki w firmie pozwanej została przeprowadzona kontrola, która wykazała, iż wnioskowane przez pozwaną kwoty pomocy nie były prawidłowe, ponieważ pozwana niezasadnie zaliczyła do kosztów działalności podatek od towarów i usług od udzielonej pomocy, co stanowiło koszt niekwalifikowany do refundacji. Na skutek błędnego ujmowania tego kosztu we wnioskach pozwana wzbogaciła się w 2004 r. o kwotę 2.391,39 zł. Pozwana, po otrzymaniu informacji o nienależnie pobranej kwocie 2.391,39 zł, w dniu 5 czerwca 2010 r. zwróciła ją powódce.

Pozwana, składając co miesiąc wnioski o zwrot kosztów działalności, korzystała z pomocy synowej, E. B., która przed złożeniem wniosku kontaktowała się z pracownikami Agencji M. W. i P. U., czy wniosek jest prawidłowo wypełniony. Wniosek był analizowany przez pracowników formalnie, merytorycznie i rachunkowo, natomiast nie zawierał on załączników w postaci dokumentów źródłowych (nie było takiego obowiązku).

Z zarządzenia nr 10 Prezesa (...) z dnia 19 lutego 2004 r. oraz załączników nie wynikało, czy podatek od towarów i usług może zostać wliczony w refundowane przez Agencję koszty działalności. Z załącznika nr 2 do w/w zarządzenia (rozdział I, pkt 5) wynikało, iż do kosztów związanych z wykonywaniem działalności należały koszty m.in. sprzedaży towarów i usług.

Spornym między stronami faktem był, czy pozwana pytała pracowników Agencji, czy może zaliczyć do kosztów podatek od towarów i usług, czy też nie. Pozwana podnosiła, iż uzyskała odpowiedź twierdzącą, pracownicy powódki zaprzeczali natomiast, aby rozmawiali z pozwaną lub jej synową na temat podatku. Wyjaśnienie tej kwestii nie miało jednak znaczącego wpływu na wynik sprawy.

W ocenie Sądu Okręgowego powództwo nie jest zasadne. W sprawie bezspornym jest, iż jedyną nieprawidłowością ze strony pozwanej przy wypełnianiu comiesięcznych wniosków o zwrot kosztów działalności było ujmowanie w tych kosztach podatku od towarów i usług. Z § 8 pkt b umowy wynika, iż jedną z przyczyn utraty prawa do pomocy finansowej jest brak udokumentowania kosztów. Pozwana pobrała nadmierną pomoc nie na skutek braku dokumentów źródłowych, ale na skutek błędu przy kwalifikacji kosztów, co zgodnie z treścią § 8 umowy nie stanowi przesłanki do utracenia prawa do pomocy ze strony (...). Istotnym jest również, iż pozwana, po powzięciu informacji o nadmiernie pobranej pomocy, sporną kwotę niezwłocznie zwróciła.

Powództwo nie jest także zasadne, z uwagi na treść art. 5 k.c. - żądanie powódki stanowi nadużycie prawa. Należy zgodzić się z powódką, że z brzmienia § 3 ust. 6 umowy z dnia 11 maja 2004 r. wynika, iż finansowaniu ze strony Agencji podlega tylko ta część kosztów, która nie została pokryta z innych źródeł. Skoro więc pozwana podatek od towarów i usług (...) odliczała od podatku należnego, nie powinna była wnioskować do Agencji o jego zwrot. Jednakże z załącznika nr 2 do zarządzenia Prezesa (...) wynika, iż do kosztów związanych z wykonywaniem działalności należą koszty m.in. sprzedaży towarów i usług (k. 108). Nieznajomość prawa nie zwalnia od odpowiedzialności, jednakże w

przypadku dwóch sprzecznych zapisów trudno wymagać od pozwanej, będącej rolnikiem, aby trafnie interpretowała przepisy. (...) nie była również w posiadaniu żadnego dokumentu (informatora, regulaminu, itp.) zawierającego precyzyjne określenie, jakie koszty, jako podlegające refundacji, można zamieszczać we wniosku. W tym celu pozwana (lub w jej imieniu E. B.) konsultowała z pracownikami, czy poprawnie wypełniła wnioski, co świadczy o dochowaniu należytej staranności przy ich składaniu. Podkreślić również należy, iż pozwana w ocenie Sądu Okręgowego nie działała świadomie na szkodę powódki. Sprzeczne z zasadami logiki byłoby przyjęcie, iż pozwana dla uzyskania w przeciągu roku kwoty 2.391,39 złotych ryzykowałaby poniesienie odpowiedzialności określonej w umowie stron. W tej sytuacji żądanie zasądzenia kwoty 235.649,21 zł, przy uszczerbku po stronie Agencji w wysokości 2.391,39 zł, jest rażąco niewspółmierne do stopnia „przewinienia” pozwanej.

Powyższy wyrok został zaskarżony przez powódkę, która wniosła o zmianę orzeczenia przez uwzględnienie powództwa, a także o zasądzenie kosztów postępowania za II instancję. Zaskarżonemu wyrokowi powódka zarzuciła:

1) naruszenie przepisów prawa procesowego, które mogło mieć wpływ na wynik sprawy, a mianowicie:

a) art. 233 § 1 k.p.c. przez sprzeczność ustaleń z zebrany materiał na skutek przyjęcia, że w sprawie niniejszej nie zaistniały przesłanki do żądania zwrotu pomocy,

b) art. 233 § 1 k.p.c. przez przyjęcie, wbrew zebranemu materiałowi dowodowemu, że pozwana pobrała pomoc nadmierną wyłącznie na skutek błędu przy kwalifikacji kosztów, a nie na skutek świadomego działania na szkodę powódki,

c) art. 233 § 1 k.p.c. przez zaniechanie wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego polegające na niedokonaniu oceny skutków złożenia przez pozwaną fałszywego oświadczenia, że na część kosztów działalności zrefundowanych pomocą Agencji pozwana nie uzyskała finansowania z innych źródeł i nie będzie występować do innych podmiotów z wnioskiem o pokrycie tej części kosztów działalności,

d) art. 233 § 1 k.p.c. na skutek przyjęcia, że jedynym zarzutem stawianym stronie pozwanej było zaliczenie do kosztów działalności objętej pomocą Agencji podatku VAT,

2) naruszenie prawa materialnego, tj.

a) art. 65 § 2 k.c. przez błędną wykładnię § 8 lit. b umowy nr 25/UT/2004 z dnia 11 maja 2004 r. w związku z § 1 oraz § 3 ust. 6 tejże umowy, skutkującą uznaniem, że nie zaktualizowały się przesłanki wynikające z § 8 lit. b, to znaczy, że nie miał miejsca fakt braku udokumentowania przez pozwaną kosztów prowadzonej działalności, lecz błąd w kwalifikacji kosztów i oddaleniem z tego powodu powództwa,

b) art. 5 k.c. przez przyjęcie, że żądanie zwrotu pomocy stanowi nadużycie prawa.

W odpowiedzi pozwana wniosła o oddalenie apelacji oraz zasądzenie kosztów procesu w postępowaniu apelacyjnym.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie, mimo że niektóre z zarzutów sformułowanych przez skarżącą są trafne.

W ocenie Sądu odwoławczego, Sąd I instancji dokonał błędnej wykładni przedmiotowej umowy w zakresie § 8 pkt b, co jednak nie wpływa na zmianę zaskarżonego orzeczenia. § 8 umowy stron stanowi, że podmiot traci prawo do pomocy finansowej, a otrzymaną zobowiązuje się zwrócić Agencji w całości, jeżeli wystąpi, np. sytuacja opisana w punkcie b), tj. brak udokumentowania kosztów działalności. Sąd Okręgowy uznał, że pozwana pobrała nadmierną pomoc nie na skutek braku dokumentów źródłowych, lecz na skutek błędu przy kwalifikacji kosztów, co zgodnie z treścią § 8 pkt b umowy nie jest przesłanką utraty prawa do pomocy finansowej Agencji. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, nastąpiło zarówno błędne rozumienie, jak i zastosowanie w realiach sprawy § 8 pkt b umowy. Sformułowanie zawarte w pkt b § 8 umowy „brak udokumentowania kosztów działalności” należy skonfrontować z zakresem kosztów działalności,

na które na podstawie umowy jest udzielana pomoc finansowa. Jedynie takie koszty podlegają rozliczeniu w ramach pomocy finansowej Agencji i podmiot, któremu pomoc jest udzielana musi przedstawić dokumenty wykazujące ich poniesienie. Brak dokumentów na poniesienie kosztów należących do kosztów zwracanych w ramach pomocy finansowej oraz wszystkie inne koszty działalności będące poza zakresem pomocy finansowej, o ile zostaną ujęte we wniosku o wypłatę, stanowią nieudokumentowane koszty działalności. „Udokumentowaniu”, które pozostaje istotne dla oceny wykonania praw i obowiązków stron umowy, podlegają wyłącznie koszty działalności, które mogą zostać rozliczone w ramach udzielanej pomocy finansowej. Jest to poprawne logicznie rozumienie przedmiotowego postanowienia, jego sensu w kontekście treści pozostałych postanowień umowy oraz celu umowy. Tym samym koszt podatku VAT, który nie jest kosztem kwalifikowanym do refundacji na podstawie umowy stron, stanowi koszt nieudokumentowany w rozumieniu § 8 pkt b umowy.

W tym miejscu należy rozważyć, czy w realiach rozpoznawanej sprawy doszło do zniesienia obowiązku zwrotu udzielonej przez Agencję pomocy finansowej do prowadzonej przez pozwaną w 2004 r. działalności. Koniecznym jest wskazanie na cel i istotę przedmiotowej umowy o udzieleniu przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa M. B. (2) pomocy finansowej na pokrycie kosztów wykonywanej działalności w 2004 r. polegającej na zbiorce zwłok zwierzęcych bydła lub ich części, transporcie do zakładu pośredniego.

Zgodnie z art. 354 k.c. dłużnik powinien wykonać zobowiązanie zgodnie z jego treścią i w sposób odpowiadający jego celowi społeczno-gospodarczemu oraz zasadom współzycia społecznego, a jeżeli istnieją w tym zakresie ustalone zwyczaje - także w sposób odpowiadający tym zwyczajom, w taki sam sposób powinien współdziałać przy wykonywaniu zobowiązania wierzyciel. Cytowany przepis określa obowiązki dłużnika w ten sposób, że oprócz treści zobowiązania (rozumianej jako nakazy wyrażone w czynności prawnej stanowiącej źródło zobowiązania oraz odnoszących się do tego zobowiązania normach prawnych) jego zachowanie powinno odpowiadać trzem dalszym wzorcom postępowania - celowi społeczno-gospodarczemu, zasadom współzycia społecznego, a także ewentualnie ustalonym zwyczajom. Mając na uwadze, że w sprawie źródłem zobowiązania pozwanej jest umowa o udzieleniu pomocy finansowej na pokrycie kosztów wykonywanej działalności w 2004 r. polegającej na zbiorce zwłok zwierzęcych bydła lub ich części oraz transporcie do zakładu pośredniego, znaczenie dla oceny wykonania umowy przez pozwaną ma przede wszystkim cel społeczno-gospodarczy, który należy rozumieć jako nakaz takiego postępowania, które nie tylko formalnie będzie odpowiadało obowiązkowi wynikającemu z umowy, ale rzeczywiście doprowadzi do osiągnięcia społeczno-gospodarczego celu, dla którego zobowiązanie zostało stworzone, do zaspokojenia interesu wierzyciela. Poza sporem pozostaje fakt, że pomoc finansowa udzielona pozwanej została w pełni wykorzystana zgodnie z przeznaczeniem określonym w umowie. Cel społeczno-gospodarczy umowy został zatem osiągnięty, środki publiczne przeznaczone na pomoc podmiotom zajmującym się zbieraniem zwłok zwierzęcych lub ich części oraz transportem wykorzystano prawidłowo. Pozwanej w 2004 r. została przyznana pomoc finansowa do wysokości kwoty 130.328,22 zł, pozwana wykorzystwała kwotę 120.261,41 zł, w tym koszt niekwalifikujący się do zwrotu na podstawie umowy stanowi nieznaczną sumę 2.391,39 zł (tj. 1,988% kwoty uzyskanej pomocy finansowej), którą pozwana niezwłocznie powódce zwróciła. Należy zatem rozważyć czy powstał po stronie pozwanej, wynikający z umowy (§ 9 ust. 1), obowiązek zapłaty kwoty uzyskanej pomocy finansowej wraz z ustawowymi odsetkami.

Prawidłowo w tym kontekście Sąd Okręgowy wskazał na art. 5 k.c., którego zastosowanie w realiach rozpoznawanej sprawy musi stanowić skuteczną podstawę oddalenia powództwa. Przede wszystkim należy stronie powodowej postawić zarzut braku właściwego, tj. profesjonalnego i spójnego przygotowania istotnych dokumentów. Z § 3 ust. 6 umowy stron wynika, że podmiot uzyskujący pomoc finansową Agencji, nie może uzyskać finansowania tych samych kosztów prowadzonej działalności z innych źródeł. Zatem rozliczony przez pozwaną podatek VAT, na podstawie stosownych przepisów, nie mógł być wliczony do kosztów działalności, na które Agencja udziela pomocy finansowej. Jednocześnie z załącznika nr 2 do zarządzenia nr 10 Prezesa (...) z dnia 19 lutego 2004 r. stanowiącego zasady udzielania pomocy finansowej podmiotom zajmującym się zbieraniem, przetwarzaniem na mączkę zwłok zwierzęcych bydła ... lub ich części oraz transportem lub spalaniem mączek wyprodukowanych z tych zwłok, wynika, iż przez koszty związane z wykonywaniem działalności należy rozumieć (miedzy innymi) koszty podatków i opłat - rozdział I pkt 4 i 5.4 (k.108). Zaistniała więc niespójność treści między wymienionymi dokumentami. Pozwana pozostając w zaufaniu

do swego kontrahenta mogła natomiast oczekiwać profesjonalnego i nie budzącego wątpliwości interpretacyjnych przygotowania dokumentów obowiązujących obie strony. Zdziwienie budzi również taka organizacja działalności Agencji, która nie zapewnia merytorycznej pomocy podmiotom, którym pomoc finansowa jest udzielana, a które nie zajmują się ani tworzeniem konstrukcji prawnych, ani ich wykładnią, są np. rolnikami Pozwana, co wynika z jej zeznań oraz zeznań świadka E. B., którym to zeznaniom w świetle zasad poprawności logicznej i doświadczenia życiowego nie można odmówić wiarygodności, starannie przygotowywała kolejne wnioski o wypłatę pomocy finansowej, usiłując skorzystać z pomocy pracowników powódki. Należy również zaznaczyć, że pozwana dokonała niezwłocznego zwrotu kwoty niezasadnie zaliczonej do kosztów refundowanych. Dlatego też, zdaniem Sądu II instancji, działania podjęte przez powodową Agencję (tj. wypowiedzenie umowy) znajdują oparcie w literalnym brzmieniu umowy, to już dotyczące żądania zwrotu udzielonej pomocy finansowej zostały podjęte z naruszeniem zasad współzycia społecznego. Ponadto w sytuacji, gdy chodzi o dystrybucję środków publicznych istotne znacznie ma prawidłowość ich wykorzystywania, a w realiach sprawy nie zaistniały ku temu żadne wątpliwości (cel umowy został zrealizowany). W konsekwencji odmowa udzielenia ochrony prawom podmiotowym Agencji (...) jest w rozpoznawanej sprawie uzasadniona zaistnieniem wyżej opisanych okoliczności, odmienne rozstrzygnięcie byłoby rażąco nieakceptowalne z punktu widzenia art. 5 k.c.

Z tych przyczyn Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. orzekł jak w sentencji. O kosztach postępowania odwoławczego postanowiono stosownie do treści art. 98 § 1 i 3 k.p.c.